

The background is a stylized, colorful illustration of a cityscape. In the foreground, there are various buildings and structures in shades of orange, red, and blue. In the middle ground, there are large, white, craggy mountains. In the background, a large, dark teal archway frames the scene. The overall style is graphic and modern.

XX. FÉLÚTON KONFERENCIA

2024. OKTÓBER 24-25.

ABSZTRAKTFÜZET

Csütörtök (október 24.) – ELTE BTK Kari tanácsterem

- 9.15–9.45** **Regisztráció**
- 9.45–10.00** **Megnyitó**
Dr. Tátrai Szilárd
Mai Magyar Nyelvi Tanszék, tanszékvezető
- 10.00–10.45** **Plenáris előadás**
Dr. Laczkó Krisztina, habilitált egyetemi docens
Áttekintés a deiktikus kivetítésről
- 10.45–11.00** **Kávészünet**

Kommunikáció az egészségügyben szekció

Szekcióelnök: Dr. Kuna Ágnes

- 11.00–11.30** **Bialkó-Marol Petra:** A meddőség metaforái a magyar egészségügyben és a női narratívákban
- 11.30–12.00** **Borbély Beáta:** „Olyan nincs, hogy ennyire fájjon!” – avagy gaslighting a szülészeti ellátásban
- 12.00–12.30** **Halász Hortenzia:** Szaknyelvi kommunikáció vizsgálata a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Karán
- 12.30–13.30** **Ebédészünet**

Többnyelvűség és szociolingvisztika szekció

Szekcióelnök: Dr. Szabó T. Annamária Ulla

- 13.30–14.00** **Nagy György Virág:** A szórványban élő vajdasági magyar óvodások beszédhangjainak elemzése
- 14.00–14.30** **Nemesi Zsófia:** Többnyelvű nyelvhasználat és nyelvi játékok egy transzkulturális gyakorlóközösségben – Egy digitális etnográfiai perspektíva
- 14.30–15.00** **Jenei Kamilla:** A heterográfia materialitása
- 15.00–15.15** **Kávészünet**

Történeti nyelvészet szekció

Szekcióelnök: Dr. Terbe Erika

- 15.15–15.45** **Nagy Dóra:** Vályi András alakja 260 év távlatából
- 15.45–16.15** **Cs. Sarnyai Vivien:** A zselicszentjakabi alapítólevél kronológiai rétegeiről
- 16.15–16.45** **Gágó Zsófia:** Hangtörténet és kronológia, adalékok az ótörök jövevényszavaink időbeli felosztásához
- 16.45–17.00** **Kávészünet**
-
- 17.00–17.45** **Kerekasztal-beszélgetés:** 20 éves a Félúton konferenciasorozat!
Részvevők: **Dr. Kocsis Zsuzsanna, Dr. Parapatics Andrea, Dr. Slíz Marianna**
Moderátor: **Kovács-Sipos Bibor Klára**
-
- 17.45–** **Állófogadás**

Péntek (október 25.) – ELTE BTK Kari tanácsterem

- 9.15–10.00** **Regisztráció**
- 10.00–10.45** **Plenáris előadás**
Dr. Szabó Gergely, Dr. Krizsai Fruzsina, Dr. Deme Andrea
Cyranótól a naturált testépítőig: Kérdőíves vizsgálat a mesterséges intelligencia alkotta szövegekről
- 10.45–11.00** **Kávészünet**

Grammatika elméletben és gyakorlatban szekció

Szekcióelnök: Dr. Palágyi László

- 11.00–11.30** **Erdélyi Kiara:** Az igei vonzatosság szintjei: az ige, a magmondat és a mondat
- 11.30–12.00** **Bajzát Tímea Borbála:** Modális segédigés mintázatok tesztelése nyelvi játékkal – egy empirikus vizsgálat megalapozása
- 12.00–12.30** **Papp Ibolya:** Hasonlóságok és különbözőségek a beszédfeldolgozásban óvodásoknál
- 12.30–13.30** **Ebédészünet**

Névadás és megnevezés szekció

Szekcióelnök: Dr. Slíz Marianna

- 13.30–14.00** **Szymanowska-Ciepty Katarzyna:** Vörös róka, piros ló. A magyar piros/vörös színt jelölő alapszínnevek használata állatszín-elnevezésekben
- 14.00–14.30** **Kovács-Sipos Bíbor Klára:** Írói személynévadás Vörösmarty Mihály Zalán futása című művében
- 14.30–15.00** **Szalatyán Erzsébet:** Névkontinuitás-vizsgálatok Máriapócs helyneveinek körében
- 15.00–15.15** **Kávészünet**

Idegennyelv-oktatás szekció

Szekcióelnök: Dr. Pomázi Bence

- 15.15–15.45** **Reviczki Petra:** Motiváció a német mint idegennyelv-oktatásban
- 15.45–16.15** **Nagy Kinga:** Extenzív olvasási gyakorlatok szerepe a magyar mint idegen nyelv oktatásában
- 16.15–16.45** **Aslı Nur Ökten:** A névszók többes számának használata a magyar mint idegen nyelvben egy kérdőíves vizsgálat tükrében
- 16.45–17.00** **Kávészünet**
- 17.00–17.15** **Zárszó**
Dr. Farkas Tamás
Magyar Nyelvtörténeti, Szociolingvisztikai, Dialektológiai Tanszék,
tanszékvezető

Dr. Laczkó Krisztina

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Áttekintés a deiktikus kivetítésről

plenáris előadás

Az előadás a deiktikus kivetítés jelenségét helyezi a középpontba, amely – bár az utóbbi két évtizedben a funkcionális kognitív nyelvszemlélet térhódításával mind a nemzetközi, mind a magyar szakirodalomban megszorodtak a deixiskutatások – eleddig mégis meglehetősen elhanyagolt területként tartható számon a nyelvészeti kutatásokban. Az előadásban a hagyományosan pragmatikai kulcsproblémaként kezelendő deixis jelenségét, valamint a deiktikus kivetítés működését abból a társas kognitív nyelvészeti kiindulópontból vizsgálom, amely a nyelv funkcionális kognitív leírásában a korábbiaknál nagyobb hangsúlyt helyez a nyelvi megismerés társas (interakcionális és interszubjektív) megközelítésére (lásd Croft 2009; Sinha 2009; Tomasello 2003; Tátrai 2017). Először röviden az elméleti háttérrel vázolom fel, majd a deixis műveletéről beszélek általánosságban. A fókuszba a deiktikus kivetítés működésének vizsgálata kerül a deixisfajták (tér, idő, társas) felől részletezve a kérdéskört, példákon bemutatva a jelenség nyitott és dinamikusan konstruálódó, fokozatiságon alapuló lényegi elemeit. Ehhez a deiktikus kivetítés nyitott és nyelviileg is változatosan konstruálódó megvalósulásai miatt a korábbi szakirodalom példaanyagát használom fel elsősorban (vö. Laczkó 2021), részletesebben kitérve a már elvégzett, az idődeiktikus kivetítésre vonatkozó korpuszalapú elemzésre is (Laczkó 2024; Imrényi et al. 2025).

Hivatkozások

Croft, William 2009. Towards a social cognitive linguistics. In Evans, Vyvyan – Poursel, Stephanie (eds.): *New directions in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins, 395–420.

Imrényi András – Laczkó Krisztina – Tátrai Szilárd 2023. Time reference, deixis, contextualization. The case of *most* 'now' in Hungarian. *Megj. a.*

Laczkó Krisztina 2021. A deiktikus kivetítés. *Argumentum* 17: 467–487.

Laczkó Krisztina 2024. A *most* + múlt időben lehorgonyozott igei konstrukciók vizsgálata. In: Laczkó, Krisztina; Tátrai, Szilárd; Tolcsvai, Nagy Gábor (szerk.): *Magyar igei konstrukciók. Használatalapú függőségi vizsgálatok*. Budapest: Eötvös Kiadó. 405–430.

Sinha, Chris 2009. Language as a biocultural niche and social institution. In: Evans, Vyvyan – Poursel, Stéphanie (eds.): *New directions in cognitive linguistics*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins, 289–310.

Tátrai Szilárd 2017. Pragmatika. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Budapest: Osiris Kiadó, 899–1058.

Tomasello, Michael 2003. *Constructing a language. A usage based theory of language acquisition*. Cambridge MA: Harvard University Press.

Szabó Gergely 1,2,3 – Krizsai Fruzsina 2 – Deme Andrea 2,3,4

1 Károli Gáspár Református Egyetem, 2 Eötvös Loránd Tudományegyetem, 3 HUN-REN Nyelvtudományi Kutatóközpont, 4 MTA-HUN-REN NYTK Lendület Neurofonetikai Kutatócsoport

Cyranótól a naturál testépítőig: Kérdőíves vizsgálat a mesterséges intelligencia alkotta szövegekről

plenáris előadás

Mióta az OpenAI technológiai vállalat 2022 novemberében nyilvánossá tette a ChatGPT nevű generatív mesterséges intelligencián alapuló chatbotját, emberek tömegei tapasztalhatták meg, hogy hogyan lehet pár kattintással nagyobb mennyiségű szöveget létrehozni. A szöveggeneráló eszközök széleskörű használata számos nyelvi problémát vet föl. Ezek közül az egyik az, hogy a gépi segítséggel létrehozott szövegek elterjedése elbizonytalanítja-e az olvasókat a szöveg szerzőjéről – ahogyan az történik például Roxanne-nal Edmond Rostand drámájában, minekutána Christian leveleit valójában Cyrano írja. A téma feltárására kérdőíves vizsgálatot terveztünk, amelyben azt vizsgáltuk, hogy milyen arányban ismerik fel a beszélők a gépi és az emberi magyar nyelvű elbeszélő szövegek szerzőjét, valamint azt, hogy melyek azok a nyelvi jellemzők, amelyek mentén különbséget tesznek a szövegek között. A kutatás bizonyos fázisait civil tudományi alapelvek inspirálták: a kutatási kérdések megvitatásába, a kutatási dizájn megtervezésébe, a kérdőív terjesztésébe és az eredmények értelmezésébe is meghívtunk nem tudományos kutatással foglalkozó civileket a *Nyelvi piknik* című programsorozaton keresztül. A kísérlet során 5 szövegpárt alkalmaztunk; a szövegpár egyik szövegét a ChatGPT 3.5-tel generáltattuk, a másikat pedig emberek írták reciprok kollaboratív írás formájában ugyanazon utasítások mentén. A szövegpárokból 4 kérdőívváltozatot alakítottunk ki, a kitöltők ezek közül véletlenszerűen kapták meg az egyiket. Az 576 kitöltővel megvalósult kutatás eredményei azt mutatják, hogy a kitöltők 64%-os arányban találták el a szöveg szerzőjét – függetlenül életkoruktól, nemüktől, foglalkozásuk jellegétől vagy az MI-vel kapcsolatos jártasságuktól. Egyedül a szövegek szerzője és a kitöltés sikeressége között látszik összefüggés: a gépi szövegek esetében magasabb a helyes válaszok aránya, mint az emberi szövegek esetében. Az emberi és gépi szövegek nyelvi jellemzőit vizsgálva azt tapasztaltuk, hogy a kitöltők vélekedései a kérdésben alapvetően megegyeznek, de a minden szöveg szerzőjét eltaláló válaszai néhol jelentősen eltérnek a többi kitöltőtől. A vizsgálatból az is kiderült, hogy a kutatásunk résztvevői szívesebben olvasnak olyan szövegeket, amelyeket emberinek hisznek. Az előadást a szövegek lehetséges jövőjével kapcsolatos kitekintéssel zárjuk, ahol arra is kitérünk, hogyan hozható összefüggésbe a „naturál” testépítés a jövő emberének szövegalkotási szokásaival.

Aslı Nur Ökten

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A névszók többes számának használata a magyar mint idegen nyelvben egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Ismeretes, hogy a többes számú szóalakok kötőhangzója a főnevek esetében zártabb, a melléknevek esetében pedig nyíltabb magánhangzó (barátok ↔ barátságosak). A kettős szófajú szavaknál ez a különbség szemantikai differenciálódást jelent (lásd szakosok ↔ szakosak, harcosok ↔ harcosak) (H. Varga, 2014). A jelen kutatás a többes szám allomorfjainak a használatát vizsgálja a magyar mint idegen nyelv beszélőknél kérdőíves módszerrel. A MID tankönyvekben általános hiányosság, hogy a melléknevek és a főnevek többes számának különbsége nincs pontosan meghatározva (Szili, 2011: 184), ezért a hipotézisem az volt, hogy a haladó szintű MID beszélők (B2, C1) máshogy használják a többes számot, mint a magyar anyanyelvi beszélők, annak ellenére, hogy a többes szám az egyik első tanult grammatikai szerkezet. 49 MID beszélő és 136 anyanyelvi beszélő töltötte ki azt a 32 mondatkiegészítő feladatot tartalmazó kérdőívet, amelyben az adatközlőknek ki kellett választaniuk a kettős szófajú (főnévi és melléknévi használatú, például okos, harcos) szavak többes számú szóalakját. Az eredményeket összevettem a kérdőívben szereplő többes számú alakok korpuszbeli (MNSz2, Oravecz – Váradi Tamás – Sass Bálint et al. 2014) gyakoriságával. A kérdőívben azt is vizsgáltam, hogy az adott mondatban a többes számú szóalakok előtt vagy után megjelenő igealak (például tanultak) befolyásolja-e a többes számú szóalak kiválasztását, azaz megfigyelhető-e fonológiai értelemben vett kontextushatás (vö. Kontra – Ringen – Stemberger, 1989). Az eredményekből az látható, hogy a MID beszélőknél egyértelműen nagyobb az ingadozás, mint az anyanyelvi beszélőknél és a korpuszban, vagyis valóban máshogy használják a többes számú alakokat. Fonológiai értelemben vett kontextushatás a kérdőív válaszai alapján nem volt kimutatható. A kutatás rámutat arra, hogy a többes szám tanítása nagyobb körültekintést igényel a MID tanításában.

Hivatkozások

H. Varga Márta 2014. Szemantikai differenciálódás a névszók többes számában. *Magyar Nyelvőr* 138: 307–314.

Kontra Miklós – Ringen, Catherine O. Steinberger – Joseph P. 1989. Kontextushatás a magyar magánhangzóharmóniában. *Nyelvtudományi Közlemények* 90: 128–142.

Oravecz Csaba – Váradi Tamás – Sass Bálint 2014. The Hungarian Gigaword Corpus. *Proceedings of LREC 2014*: 1719–1723.

Szili Katalin 2011. *Vezérkönyv a magyar grammatika tanításához*. Enciklopédia Kiadó, Budapest.

Bajzát Tímea Borbála

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Modális segédigés mintázatok tesztelése nyelvi játékkal – egy empirikus vizsgálat megalapozása

Az előadás célja az, hogy bemutassa a modálisan értelmezhető segédige/segédmelléknév + főnévi igenév konstrukciók kidolgozási mintázatainak és funkcionális motiváltságának empirikus tesztelésének előkészítését, tehát az elméleti és módszertani dilemmákat és azok lehetséges megoldásait. Mivel a nyelvi forma és a jelentés (funkció) között szimbolikus kapcsolat áll fenn (vö. Langacker 2008: 15–18), feltételezhető az, hogy a formai oldalon való elkülönbözés összefüggésbe hozható a funkcionális, jelentésbeli elmozdulással is egy adott mikrokonstrukció esetében.

A kutatás egy cloze-teszten alapuló nyelvi játékra épül (Indig–Lévai 2023). A keretrendszer az emberi nyelvérzék és gépi nyelvmodellek összehasonlítása céljából alkalmazták. A nyelvi játék felületén egy mondatba foglalt, kitakart szó és adott hosszúságú a kétoldali környezete látszik (Indig–Lévai 2023). A felhasználónak (adatközlőnek) meg kell adnia a szerinte az adott kontextushoz legjobban illeszkedő kifejezést tippként. A játékhoz szükséges konkordanciák forrása a mozaik n-gram módszerrel (Indig 2017) kinyert segédige/segédmelléknév + főnévi igenév mintázatok gyűjteménye (Indig–Bajzát 2023; 2024), amely alapján összeállítható a játékhoz használt kísérleti környezetek halmaza. A folyamatban lévő kutatást megelőzően CQL kifejezésekkel a korpuszokból (MNSZ2 és Webkorpusz 2.0.) reprezentatív elemszámú mintát vételeztem a feltárt absztrakt mozaik n-gram sémák alapján. A kinyert mintákat annotáltam (morfoszintaktikai és szemantikai jellemzők alapján), hogy hozzáférhető legyenek azok a főbb csoportok, amelyek jellemzik a modális segédigéket. Az így kialakított csoportok egyaránt példázzák a tesztelni kívánt környezeteket, illetve magukat a példányokat is szolgáltatják a cloze-teszthez. A tervezett kísérletben gyűjtött adatok egyfelől lehetőséget adnak a szerkezeteken belüli segédigés slot kitölthetőségi variabilitásának kvalitatív vizsgálatára (ezáltal lehetséges a segédigei szinonimiára is következtetni), másfelől pedig a kutatás további hipotézise, hogy a sematikusabb/absztraktabb jelentésű segédige típusokat az adatközlők gyakrabban választják majd a hiányzó slotok kitöltésére, mint a specifikusabb típusokat.

A tervezett előadás (i) bemutatja a segédige/segédmelléknév mintázatok gyűjteményét; (ii) a cloze-teszt optimalizálását konstrukciós nyelvészeti kutatáshoz és (iii) azt, hogy milyen típusú adatok nyerhetők ki a tervezett vizsgálattal, s ezek hogyan járulhatnak hozzá a kutatási kérdés megválaszolásához.

„A Kulturális és Innovációs Minisztérium EKÖP-23-3 kódszámú Egyetemi Kutatói Ösztöndíj Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.”

Hivatkozások

Indig Balázs 2017. Mosaic n-grams: Avoiding combinatorial explosion in corpus pattern mining for agglutinative languages. In: Vetulani, Zygmunt–Paroubek, Patrick–Kubis, Marek (eds.): Human Language Technologies as a Challenge for Computer Science and Linguistics. Poznań: Adam Mickiewicz University. 147–151.

Indig Balázs – Bajzát Tímea 2023. Bags and Mosaics: Semi-automatic Identification of Auxiliary Verbal Constructions for Agglutinative Languages. In: Vetulani, Zygmunt – Paroubek, Patrick (eds.): Human Language Technologies as a Challenge for Computer Science and Linguistics. Poznań: Adam Mickiewicz University. 111–116.

Indig Balázs–Lévai Dániel 2023. I'm Smarter than the Average BERT! – Testing Language Models Against Humans in a Word Guessing Game. In: Zygmunt, Vetulani – Patrick, Paroubek (eds.): Human Language Technologies as a Challenge for Computer Science and Linguistics. Poznan: Poznań: Adam Mickiewicz University. 106–110.

Langacker, Ronald W. 2008. Cognitive Grammar: A basic introduction. Oxford: Oxford University Press.

Bialkó-Marol Petra

Budapesti Corvinus Egyetem

A meddőség metaforái a magyar egészségügyben és a női narratívákban

A meddőség váratlanul érheti az embert, éppen ezért maga a diagnózis olyan mértékű lesújtó hatással lehet az egyén lelkiállapotára, amely egy krónikus betegséghez vagy akár a gyászhoz is hasonlítható (Leiblum & Greenfield, 1997). A meddőség egyénre gyakorolt hatása káros társadalmi és pszichológiai következményekkel járhat, kezdve az enyhébb társadalmi megbélyegzéstől egészen a kirekesztésig vagy válásig (Cousineau & Domar, 2007). Az ezt övező tabu és az az uralkodó kulturális nézet, miszerint a szexuális és reprodukció egészség magánügy, gyakran megnehezíti, hogy az emberek társadalmilag elfogadható módon beszéljenek a meddőségről (MacGeorge & Wilkum, 2012). Az előbbiekből következik az is, hogy az egészség és a betegség fogalmait elsősorban társadalmi és kulturális tényezők alakítják, és jelentésük teljes mértékben a metaforikus nyelv elemzésén keresztül érthető meg (Benczes & BurrIDGE, 2018). A meddőség is éppen egy ilyen állapot. Különböző tanulmányok a fogalmi metaforák és a meddőség kapcsolatát más-más megközelítésből vizsgálták, mint például milyen metaforákat használnak az egészségügyi beavatkozásban érintettek a terméketlen test leírására (Mezinska & Mileiko, 2012), illetve milyen metaforákat használnak azok a nők, akik sikertelen IVF kezeléssel estek át (De Lacey, 2001). Legjobb tudásom szerint ezt a kérdéskört magyar kontextusban ez idáig nem vizsgálták. Tanulmányom célja, hogy feltérképezze milyen metaforák segítségével beszélnek a meddőségről a magyar egészségügyben; jelen vannak-e a metaforák vagy inkább orvosi szakkifejezéseket használnak az erről való kommunikációra. Továbbá tanulmányom arra is fókuszál, hogy azok a nők, akik megtapasztalták ezt az állapotot, milyen metaforákat használnak annak leírására, valamint található-e a két csoport metaforái között átfedéseket. Kérdéseim megválaszolásához magyar meddőségi klinikák honlapjait vizsgálom meg, illetve olyan magyar peer-to-peer online fórumokat, ahol a nők megoszthatják meddőséggel kapcsolatos tapasztalataikat. Az egészségügyi szakemberek és a betegek közötti kapcsolatban a kölcsönösen megértett metaforák közös alapot teremthetnek a klinikai valóságról folytatott kommunikációhoz (Semino et al., 2017). Ha megértjük, hogyan érzékelik a meddőséggel küzdő anyák saját állapotukat, és milyen metaforákat használnak annak kifejezésére, az jelentősen hozzájárulhat a témáról folytatott kommunikáció javításához.

Borbély Beáta

Eötvös Loránd Tudományegyetem

„Olyan nincs, hogy ennyire fájjon!” – avagy gaslighting a szülészeti ellátásban

A szülés körüli kommunikációban több tipikus érzelmi bántalmazási technika is megjelenhet, ebből a jelen kutatás a gázlángozást járja körül.

A családi, párkapcsolati kontextus mellett egyre nagyobb figyelem irányul az intézményes színterekben, egészségügyi ellátásban tapasztalt gázlángozás kutatására (vö. Fielding-Singh – Dmowska 2022; Sebring 2021). A gaslighting egy hatalomgyakorlási forma, melyben az áldozatok valóságát, megéléseit kérdőjelezzik meg. Célom példákkal illusztrálva bemutatni e jelenség előfordulásait a hazai szülészeti ellátásban. Tágabb cél, hogy a kortárs pragmatikai, diskurzuselemző munkákban csupán periférikusan megjelenő, de a szülés körüli kommunikációban kiemelkedő jelentőségű érzelmi komponenset kiemeljem és empirikus alapon részletesebben megvizsgáljam.

Általános elméleti keretként funkcionális pragmatikai alapra épül a kutatás, míg módszertanát illetően egy szisztematikus kvalitatív elemzés, mely induktív módszerrel a kapott adatokból alkotja meg a kategóriákat, a megalapozott elmélet módszertanára támaszkodva. Kutatásom során nők szülésbeszámolóit, narratívái vizsgálok, így a dolgozók beszédéről közvetetten vonok le következtetéseket.

Kutatási kérdéseim: 1. Megjelenik-e a gaslighting az elemzett korpuszokban? 2. A gázlángozás milyen formái, típusai különíthetők el?

Elemzésem anyagát két, anyai szülésbeszámolókat gyűjtő internetes forrás adja. A Másállapotot a szülészetben civilszervezet Facebook oldalának 59 darab, anonim, írásos beszámolója (2022-2023. évi összes), illetve a Hoztam e világra művészeti projekt Youtube csatornájának 44 darab, arccal, névvel vállalt videóinterjúja (2022. évi összes). A két korpusz terjedelme összesen 886127 karakter. A szövegek kommunikációt érintő részeinek kódolását és a kategorizálását a Maxqda szoftver segítségével, míg a videók átíratát az Alrite programmal végeztem.

Eredményeim alapján a gázlángozás a szülészeti abúzus egy sajátos megjelenési formája, melynek két fő típusa azonosítható: az anyával kapcsolatos kérdésekben az objektív, ellenőrizhető tényeknek, valamint az érzéseik, megéléseiknek a tagadása, mely utóbbi további alcsoportokra oszlik.

Kutatásom rámutat, hogy a gázlángozás az intézményi kommunikáción belül a szülészeti ellátásban is megjelenik, a verbális abúzus egy jellegzetes típusaként. A jelenség szisztematikus vizsgálatának eredményei hosszú távon az orvosi kommunikáció fejlesztésében is felhasználhatóak, egy empatikusabb betegállítás céljából.

Hivatkozások

Fielding-Singh, P., & Dmowska, A. (2022). Obstetric gaslighting and the denial of mothers' realities. *Social Science & Medicine*, 301, 114938.

Sebring Jennifer C. H. 2021. Towards a sociological understanding of medical gaslighting in western health care. *Sociology of Health & Illness*, August, 1467–9566.13367.

Cs. Sarnyai Vivien

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A zselicszentjakabi alapítólevél kronológiai rétegeiről

1061-ben Ottho ispán megalapította a zselicszentjakabi bencés apátságot. Az alapítólevél szövege hosszú évszázadokig ismeretlen volt az utókor számára, ami azért is sajnálatos, mert a 11. század – a későbbi korokhoz képest – nyelvtörténeti szempontból meglehetősen adatszegény. 1964-ben Kumorovitz L. Bernát fedezte fel és adta közvéleményre az oklevél szövegét, minthogy azonban nem az eredeti oklevelet találta meg, hanem annak csak egy töredékét, amely Albert király 1438-ból származó oklevelében kap helyet (ebben átírja és megerősíti Zsigmond királyi személyes jelenléti bíróságának a zselicszentjakabi monostor kegyurasága ügyében 1422-ben kiadott ítéletlevelét), ezért a történelemtudomány kételkedve fogadta, később viták alakultak ki arról, hogy mennyiben tekinthető ez hiteles szövegnek, s nem pusztán hamisításról van-e szó. A történelemtudomány jelenlegi álláspontja szerint az 1438-as oklevélben valóban a zselicszentjakabi adománylevelnek a hiteles átírata található néminemű összevonással és rövidítéssel. Az oklevélben 45 szórvány helyezkedik el, melyeknek nyelvtörténeti vizsgálatára, elemzésére még nem került sor. Az interpolációban fennmaradt oklevelek nyelvészeti vizsgálatát azonban nehezíti, hogy a másolat utólagos hozzátoldásokat tartalmaz, és gyakran nem lehet egyértelműen eldönteni, hogy a szöveg mely részei lettek pontos betűhűséggel átmásolva az eredeti alapján, és mely részekkel egészítették ki a későbbi évszázadokban. Ahhoz, hogy a szórványokat nyelvtörténeti szempontból elemezni lehessen, fel kell fedni az oklevél kronológiai rétegeit, hogy az adatokat a megfelelő századokra lehessen vonatkoztatni. Az utóbbi közel tíz évben az interpolációban fennmaradt oklevelek nyelvészeti vizsgálata jelentős lendületet vett, így több ilyen diploma integrálódott a diskurzusba (l. pl. Szőke 2015; Pelczéder 2015; 2017; 2018; Kovács 2018; Póczos 2022; 2023). A történelemtudomány eredményeinek felhasználásán túl a nyelvtörténet úgy járulhat hozzá a kronológiai rétegek elkülönítésében, hogy elvégezzük a szórványalak-rekonstrukciót: azaz az oklevélben felbukkanó szórvány valamennyi alakját egymás mellé helyezzük, és hangtörténeti, helyesírás-történeti, morfématörténeti szempontok alapján megállapítjuk, hogy mely kor sajátosságait tükrözik (a módszeremet l. Sarnyai 2022; 2024). Előadásom célja, hogy ezzel a módszerrel felfedjem a zselicszentjakabi alapítólevél kronológiai rétegeit annak érdekében, hogy később ezen oklevél szórványait is integrálni lehessen a nyelvtörténeti kutatásokba.

Hivatkozások

DHA. = Diplomata Hungariae antiquissima. Accedunt epistolae et acta ad historiam Hungariae pertinentia. 1. Ab anno 1000 usque ad annum 1196. Edendo operi praefuit Georgius Györffy. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1992.

Kovács Éva 2018. A Százdi alapítólevél mint helynévtörténeti forrás. A Magyar Névévarchívum Kiadványai 48. Debreceni Kiadó, Debrecen.

Kumorovitz L. Bernát 1964. A zselicszentjakabi alapítólevél 1061-ből. „Pest” legkorábbi említése. Tanulmányok Budapest Múltjából 16: 43–84.

Pelczéder Katalin 2015. A Bakonybéli összeírás nyelvtörténeti forrásértéke. Helynévtörténeti Tanulmányok 11: 55–68.

Pelczéder Katalin 2017. Kajár birtok helynevei a Bakonybéli összeírásban. Magyar Nyelv 113: 210–225.

Pelczéder Katalin 2018. A Bakonybéli összeírás két szórványáról (Tener ere és Sar). Helynévtörténeti Tanulmányok 14: 89–101.

Póczos Rita 2022. A Pannonhalmi apátság alapítólevelének nyelv- és névtörténeti forrásértékéhez. Helynévtörténeti Tanulmányok 17: 7–42.

Póczos Rita 2023. Egyszeri előfordulású birtoknevek a Pannonhalmi apátság összeírásában. Magyar Nyelvjárások 61: 697–712.

Sarnyai Vivien 2022. Szent István veszprémi püspökségnek írt adománylevele mint nyelvtörténeti forrás. Magyar Nyelv 118: 289–300; 444–459.

Sarnyai Vivien Megj. a. A pannonhalmi apátság 1001-es alapítólevele szórványainak olvasati rekonstrukciója. Helynévtörténeti Tanulmányok 18. Megjelenés alatt.

Szőke Melinda 2015. A garamszentbenedeki apátság alapítólevelének nyelvtörténeti vizsgálata. A Magyar Névévarchívum Kiadványai 33. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

Erdélyi Kiara

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Az igei vonzatosság szintjei: az ige, a magmondat és a mondat

Az igei vonzatosság régi témája a magyar nyelvtudománynak (l. Szenczi 2004), a korábbi nyelvtanok (pl. Tompa szerk. 1970; Keszler szerk. 2000) lexikális (igeközpontú) vonzatszemlélete az ágrajzi fölérendeltség és a „vonzó” hatás megbonthatatlan egységét hangsúlyozta.

Az igei vonzatszerkezetekkel foglalkozó használatalapú (Langacker 1987) előadás célja olyan elméleti ösvény bemutatása szemléltető adatok alapján, amely a korábban összeforrottnak tekintett régens-szerepek újraosztásával, a „vonzó” hatás igen túli kiterjesztésével kíván megoldást nyújtani az igeközpontú-szintaxisközpontú törésvonal (vö. Tesnière 1959; Goldberg 1995) mentén is dichotomizált vonzatkutatás teoretikus kihívásaira a magyar mondat viszonyhálózati modelljében (Imrényi 2017). Az előadás kiemelt szerepet szán a séma-megvalósulás, az integráció és a prototípushatás kérdésköreinek.

Az ajánlott megközelítés egyszerre hasznosítja a függőségi (valenciaelméleti) (Tesnière 1959) és a konstrukciós (Goldberg 1995) grammatika megállapításait, miközben az igei vonzatszerkezetet részleges kompozicionalitású forma-jelentés párként, konstrukcióként (Goldberg 1995) határozza meg. A korábbi egyirányú magyarázatok helyett olyan – a konstrukciós grammatika kontinuumelvével (Fillmore et al. 1998) kompatibilis – vonzatszemléletet javasol, amely az igét, a magmondatot (Imrényi 2017) és a mondatot mint vonzatalakító szinteket veszi figyelembe. Az előtér-háttér séma mentén szerveződő vonzatalakító szintek az igei vonzatosságról való nyelvi tudás különböző, ám egymástól elválaszthatatlan részeit képviselik a leírásban, pl.

- igei szint: valaki valamit néz → Alfréd focimeccset néz;
- a magmondat szintje: farkasszemet néz (az ÉrtSz. alapján 'mereven valakinek a szemébe néz') → Alfréd farkasszemet néz Bernáttal;
- a mondat szintje: a) nom – acc – verb – dat ('transzfer') → Alfréd nyakörvet néz Buksinak, b) Buksi már sokadszorra néz farkasszemet Alfréddal.

Az előadás arra keresi a választ, vajon hogyan és milyen mértékben vesz részt az igeről, a magmondatról és a mondatról való tudásunk a vonzati kapcsolatok kialakításában. A kutatás ezzel kapcsolatos háttérfeltevése, hogy a vonzati kapcsolat az egymással asszociatív alapon is összefűződő három szint (Bybee 2010) összefüggésrendszerében írható le, az egyes szintek pedig vagy előtérben, vagy háttérben vannak az adott mondatpéldány vonzatossági viszonyainak kialakítása során.

Hivatkozások

Bybee, Joan 2010. *Language, Usage and Cognition*. Cambridge University Press, Cambridge.

ÉrtSz. = Bárczi Géza – Országh László (szerk.) 1959–1962. *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Fillmore, Charles J. – Kay, Paul – O'Connor, Mary Cathrine 1988. Regularity and idiomaticity in grammatical constructions: the case of let alone. *Language* 64. 501–538.

Goldberg, Adele E. 1995. *Constructions: A construction grammar approach to argument structure*. The University of Chicago Press, Chichago.

Imrényi András 2017. Az elemi mondat viszonyhálózata. In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *Nyelvtan*. Osiris Kiadó, Budapest. 664–759.

Keszler Borbála (szerk.) 2000. *Magyar grammatika*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Langacker, Ronald W. 1987. *Foundations of cognitive grammar. Volume I. Theoretical prerequisites*. Stanford University Press, Stanford.

Szenczi Molnár Albert 2004 [1610]. *Novae Grammaticae Ungaricae libri duo. Új Magyar grammatika két könyvben*. Fordította: C. Vladár Zsuzsa. *A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai* 222, Budapest.

Tesnière, Lucien 1959. *Éléments de syntaxe structurale*. Klincksieck, Paris.

Tompa József (szerk.) 1970. *A mai magyar nyelv rendszere. Leíró nyelvtan. II. kötet*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Gágó Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hangtörténet és kronológia, adalékok az ótörök jövevényszavaink időbeli felosztásához

A török-magyar nyelvi és kulturális interakció folyamata nem egy időben történhetett, melynek lenyomata megtalálható kölcsönzött szavainkban. A kérdés már csak a hogyan, milyen nyelvtörténeti módszerekkel lehet feltárni, fogódzót találni egy nyelvemlékekkel nem rendelkező korszak nyelvi feltérképezéséhez. Ez a kérdéskör természetesen nem újkeletű, szakirodalmak sora foglalkozott már vele (Gombocz 1908; Ligeti 1986; Róna-Tas 1995; Kovács–Veszprémy 1997; WOT.; Sándor 2020), de a kutatás annyiban mutat újat, hogy igyekszik közös utat találni az újabb őstörténeti eredményekkel (Türk 2023; Sudár–Petkes 2016; Klima 2021).

Eszerint a török-magyar nyelvi érintkezést a következőképpen osztottam fel: 1.) ugor nyelvi egység őstörök hatásai (Kr.e. 2000–1000 körül), az ezzel kapcsolatos kérdéses szavak pl. a lőtartás korai szókinccse, melyek alapnyelvinek számítanak, nem jövevényszónak, de képet ad az akkori nyelvi hatásokról; 2.) korai ősmagyar korra, mely az ősmagyarság önállóvá válása utáni szavakat érinti a Dél-Urál vidékén (Kr.e. 1000–Kr. u. 5. század); 3.) kései ősmagyar korra szintén a Dél-Urál vidékén a Kr. u. 5–9. századig, melybe beletartozik a Kazár Birodalom nyelvi hatása, a jövevényszók legnagyobb számban ezen időszak során kerültek át; 4.) Kárpát-medence, mint átvételi helyszín (9–10. század), ahol az avarsággal kapcsolatban felmerül, hogy a Kárpát-medencében bizonyos szócsoportokat a bevándorló ősmagyarság általuk vehette-e át.

Előadásom során a fenti felosztás eddig kutatott hangtörténeti bizonyítékait járom körül átfogóan, a legjellegzetesebbeket kiemelve, úgy mint a hangzóváltozások vizsgálata a gutturális szóvégek beilleszkedése alapján, a szóvégi -γ vokalizálódása. Ezek alapján a legtöbb szó a kései ősmagyar korban kerülhetett át.

Összefoglalóan, a jövevényszavakat a feltételezhető legősibb török nyelvi állapot, etimológiai szempontok mellett névföldrajzi, hang-, lexéma-, kultúrtörténeti szempontok által elemzem, ami alapján elkülönítem a különböző kronológiai rétegeket.

Hivatkozások

Gombocz Zoltán 1908. Honfoglalás előtti török jövevényszavaink. A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 7. Magyar Nyelvtudományi Társaság, Budapest.

Kovács László – Veszprémy László 1997. Honfoglalás és nyelvészet. Balassa Kiadó, Budapest.

Klima László 2021. Nyelvészet és őstörténet. Magyar Tudomány 182/Klnsz: 101–108. DOI: 10.1556/2065.182.2021.S1.10

Ligeti Lajos 1986. A magyar nyelv török kapcsolatai a honfoglalás előtt és az Árpád-korban. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Róna-Tas András 1995. A magyar írásbeliség török eredetéhez. In: Róna-Tas András szerk., A magyarság korai története. Magyar Őstörténeti Könyvtár 9. JATE Magyar Őstörténeti Kutatócsoport, Szeged. 215–221.

Sándor Klára 2020. A török–magyar nyelvi kapcsolatok újraértelmezésének lehetőségei. In: Klima László – Türk Attila szerk., Párhuzamos történetek. Interdiszciplináris őstörténeti konferencia a PPKE Régészettudományi Intézetének szervezésében. PPKE BTK Régészettudományi Intézet – Bölcsészettudományi Kutatóközpont Magyar Őstörténeti Kutatócsoport – Martin Opitz Kiadó, Budapest. 77–100.

Sudár Balázs – Petkes Zsolt szerk. 2016. A honfoglalók viselete. Magyar őstörténet 1. Helikon Kiadó, Budapest.

Türk Attila 2023. Régészeti eredmények a magyar őstörténet kutatásában, lehetséges nyelvészeti vonatkozásokkal. Magyar Nyelv 119: 385–394.

WOT. = Róna-Tas András – Berta Árpád, West Old Turkic. Turkic Loanwords in Hungarian 1–2. Harrassowitz, Wiesbaden, 2011.

Szakirodalmi tételek

Golden, Peter B. 2016. Turks and Iranians: Aspects of Türk and Khazaro-Iranian Interaction. In: Éva Á., Csató – Johanson, Lars – András, Róna-Tas – Bo, Utas eds., Turks and Iranians interactions in language and history. The Gunnar Jarring Memorial Program at the Swedish Collegium for Advanced Study. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden. 79–106.

Gugán Katalin 2013. A honfoglalás előtti török–magyar érintkezésekről a Thomason–Kaufmann féle kölcsönzési skála tükrében. In: Agyagasi Klára – Hegedűs Attila – É. Kiss Katalin szerk., Nyelvelmélet és kontaktológia 2. PPKE BTK Elméleti Nyelvészeti Tanszék – Magyar Nyelvészeti Tanszék, Piliscsaba. 206–226.

Juhász Péter 2020. A steppe tengeréről a Kárpátok szigetére. Lehetett-e szerepe a steppei török törzsszövetségeknek a magyar népalakulásban? Doktori értekezés. Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Történettudományi Doktori Iskola, Medievisztika Program, Budapest.

Kiss Jenő – Pusztai Ferenc szerk. 2003. Magyar Nyelvtörténet. Osiris Kiadó, Budapest.

Sándor Klára 2014. Vámbéry Ármin és a török-magyar nyelvcseré. Iskolakultúra 2014/2: 77–86.

TESz. = A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára 1–3. Főszerk. Benkő Loránd. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1967–1976.

Halász Hortenzia

Eszterházy Károly Katolikus Egyetem

Szaknyelvi kommunikáció vizsgálata a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Karán

Kutatásom központi témája a Semmelweis Egyetem Fogorvostudományi Karán tanuló magyar és külföldi fogorvostan-hallgatók magyar anyanyelvű pácienseikkel folytatott kommunikációjának elemzése. A hat szemeszteren átívelő magyar szaknyelvi órák autentikus szaknyelvi beszédaktusok, valamint írott és szóbeli szaknyelvi panelek alkalmazásával fokozatosan készítik fel a nemzetközi hallgatókat arra, hogy a klinikai gyakorlatuk során hatékony kommunikációt tudjanak megvalósítani a magyar anyanyelvű pácienseikkel (Fogarasi & Varga, 2022; Kuna, 2024). Hatékony kommunikáció alatt azt értem, hogy az anamnéziszfelvétel során a hallgatók megszerzik a biztonságos kezeléshez szükséges információkat, képesek pontos diagnózis felállítására és a kezelés során a megfelelő betegtájékoztatásra, továbbá érthető és követhető utasításokat képesek adni mind a pácienseiknek, mind pedig az asszisztenseknek annak érdekében, hogy a kezelés minden szempontból kielégítő módon történjen.

Céлом, hogy feltérképezsem azokat a nyelvi és kommunikációs elemeket – alapszókincs, nyelvtani szerkezetek, kommunikációs stratégiák –, amelyek elengedhetetlenek a hatékony és eredményes kommunikáció megvalósításához, továbbá azonosítsam azokat a tényezőket, amelyek a kommunikáció sikerességéhez vagy éppen sikertelenségéhez vezethetnek, beleértve a félreértéshez vezető hibák feltárását (Bárdos, 2000, 2003; Maróti, 2003; Kuna, 2024).

Kutatásom során kvalitatív módszerekkel dolgozom, amelynek részeként hangfelvételeket készítek a magyar és külföldi fogorvostan-hallgatók és pácienseik közötti párbeszédokről, illetve szaknyelvi vizsgákon elhangzó feleletekről. Az adatgyűjtés kiegészítéseként megfigyelési jegyzeteket is készítek a fogászati klinikákon zajló kommunikációról. Az adatokat a Maxqda szoftver segítségével elemzem, a szógyakoriság és szó szerkezetek vizsgálatát pedig a Sketch Engine szoftverrel végzem. A kvalitatív és kevert módszerekkel vizsgálom a sikeres és sikertelen kommunikációs helyzeteket. (Sántha, 2006, 2009).

Feltételezem, hogy meg lehet határozni a szükséges szókincs-minimumot és nyelvtani szerkezet-készletet, amely elegendő az eredményes kommunikációhoz a fogorvosi kezelése során, továbbá azt, hogy azonosítani lehet azokat a tipushibákat, amelyek félreértésekhez vezetnek, és kidolgozhatók olyan stratégiák, amelyek segítik a hallgatókat ezek kiküszöbölésében (Marthy, 2021).

A kutatás eredményei alapján céлом, hogy javaslatokat dolgozzak ki a fogorvosi szaknyelvoktatás fejlesztésére. Eredményeim hozzájárulhatnak a külföldi fogorvostan-hallgatók nyelvi akadályainak csökkentéséhez, ezáltal javítva klinikai gyakorlatuk hatékonyságát és szakmai fejlődésüket.

Hivatkozások

- Bárdos, J. (2000). Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó. <https://mek.oszk.hu/18000/18010> (Letöltve: 2023.06.11.)
- Bárdos, J. (2002). A kiejtés fontossága és pontossága. In Szűcs, T., & Kárpáti, E. (Szerk.), Nyelvpedagógia: A XI. Magyar Alkalmazott Nyelvészeti Kongresszus Nyelvpedagógia I-II. szekcióinak előadásai (Iskolakultúra Könyvek 12., pp. 139–152). Pécs: Iskolakultúra Könyvek.
- Fogarasi, K., & Varga, É. K. (2022). Szaknyelvoktatás nulláról? Gyakorlatorientált szaknyelvi kurzusok a Semmelweis Egyetemen. *Alkalmazott Nyelvtudomány*, 22(1), 22-39. http://real.mtak.hu/148188/1/Fogarasi_Varga.docx.pdf (Letöltve: 2023.11. 03.)
- Kuna, Á. (2024). Az orvos-beteg kommunikáció nyelvészeti elemzése. *Elmélet, gyakorlat, módszer*. <https://doi.org/10.21862/beszakutalk2024/kuna/6944>
- Maróti, O. (2003). Szia, Professzor úr! Pragmatikai hibák idegen ajkúak magyar nyelvhasználatában. *Hungarológiai Évkönyv*, 4(1), 166–171. <http://epa.oszk.hu> (Letöltve: 2023.06.11.)
- Marthy, A. (2021). A magyar mint idegen nyelv oktatása az orvosképzésben. In J. Bándi, A. Pap, & Z. Zajacz (Szerk.), *MID-KÖRKÉP: Magyar mint idegen nyelv - Oktatási helyzetek, módszertani tudnivalók* (pp. 113-127). <https://www.eltereader.hu/kiadvanyok> (Letöltve: 2023.06.13.)
- Sántha, K. (2006). *Mintavétel a kvalitatív pedagógiai kutatásban*. Budapest: Gondolat Kiadó.
- Sántha, K. (2009). *Bevezetés a kvalitatív pedagógiai kutatás módszertanába*. Budapest: Eötvös József Könyvkiadó.

Jenei Kamilla

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A heterográfia materialitása

Előadásomban a nem sztenderdizált, heterográf írásmódokat az írás materialitása (az írás mint „látható nyelv”, vö. Kulcsár Szabó 2004: 25) felől közelítem meg. A heterográfia koncepciója – az írásbeliség rezsimjeiből kiindulva – az írásbeliség alulról jövő, nem ortográf gyakorlatait a társadalmi egyenlőtlenségek relációjában értelmezi (Blommaert 2005). Amikor ilyen szövegekkel foglalkozunk, vizsgálhatók az írásbeliség helyi gyakorlatai, de az is, hogy mi történik akkor, amikor ezek a szövegek kilépnek e kontextusból, és transzlokális szövegekké válnak (Blommaert 2008). A transzlokális írásbeliség sokszor a helyi és közösségi normák, illetve gyakorlatokon túlmutató – és az ezek közötti – terekben (például az online térben) ragadható meg, ezért számolni kell a normák pluralitásával (Canagarajah 2013a). Sőt, a szövegek utazása társas kapcsolatokat is teremt (Vigouroux 2016), egyúttal emlékeztet arra, hogy az írás – és szövegek – médiuma gyakran társadalmi és szimbolikus jelentések hordozója (Jaffe 2000). Kevésbé ismert az, hogy az írás materiális tapasztalata, az írásbeliség heterográf gyakorlata és az ezek kapcsán megfogalmazódó nyelvi ideológiák milyen összefüggéseket mutatnak.

Az előadásom fő kérdését Tiszavasváriban, egy kelet-magyarországi kisvárosban vizsgálom helyi, romani-magyar többnyelvű roma résztvevőkkel együttműködve. Az elemzésem alapjául szolgáló interjúkban az írásbeliség gyakorlatairól beszélgettem a résztvevőkkel. Emellett olyan, heterográf és transzlingvális (Canagarajah 2013b) jellemzőket mutató romani nyelvű mesekönyvek szövegeivel foglalkoztunk, amelyeket helyi roma résztvevők írtak egy korábbi projekt keretében (Heltai 2021). Az előadásban amellett érvelek, hogy az írás és heterográfia lokális tapasztalata, valamint a róluk megfogalmazódó nyelvi ideológiák rámutatnak arra, hogy a nem sztenderdizált írásbeliség heterogén jellege nem csupán a normától való eltérés mentén ragadható meg. A szövegeket létrehozó gyakorlatokat az írás materiális medialitása, annak transzformatív hatásainak relációjában vizsgálva feltárhatók azok a dinamikák, amelyek a heterográf írásmódok összetett szerveződését alakítják.

A Kulturális és Innovációs Minisztérium ÚNKP-23-2 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

Hivatkozások

Blommaert, Jan 2005. Choice and determination. In: Discourse. A Critical Introduction. Cambridge University Press, New York. 98–123.

Blommaert, Jan 2008. Grassroots Literacy. Writing, Identity and Voice in Central Africa. Routledge, London – New York.

Canagarajah, A. Suresh 2013a. Negotiating Translingual Literacy: An Enactment. Research in the Teaching of English 48(1): 40–67.

Canagarajah, A. Suresh 2013b. Introduction. In: *Literacy as Translingual Practice. Between Communities and Classrooms*. Routledge, London – New York.

Heltai János Imre 2021. Szociolingvisztika és részvételiség. *Alkalmazott Nyelvtudomány* 21: 21–34.

Jaffe, Alexandra 2000. Introduction: Non-standard orthography and non-standard speech. *Journal of Sociolinguistics* 4/4. 497–513.

Kulcsár Szabó Ernő 2004. Az »immateriális« beíródás. In: Kulcsár-Szabó Zoltán – Szirák Péter szerk., *Az esztétikai tapasztalat medialitása*. Ráció Kiadó, Budapest.

Vigouroux, Cécile 2016. Magic Marketing: Performing Grassroots Literacy. In: Karel Arnaut – Martha Sif Karrebæk – Massimiliano Spotti – Jan Blommaert eds., *Engaging Superdiversity: Recombining Spaces, Times and Language Practices*. Multilingual Matters, Bristol, Blue Ridge Summit, 199–219.

Katarzyna Szymanowska-Ciepty

Jagelló Egyetem

A névszók többes számának használata a magyar mint idegen nyelvben egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Berlin és Kay 1969-es kutatásukban állítják, hogy egy nyelvben legfeljebb tizenegy alapszín (Basic Color Terms – BCT) fordulhat elő. (Berlin–Kay 1969: 95) A magyar nyelv kivételt képez ez alól a szabály alól, mert tizenkét alapszínnevvel. Köztük kettő, a piros és a vörös hasonló színskálát ír le, és az árnyalatbeli különbség miatt nehezen megkülönböztethető. (Berlin–Kay 1969: 121) Viszont ez a két színnév változatos tárgyszóhoz kapcsolható. Például a gyümölcsök színe általában piros, a szimbólumokban használt szín pedig vörös. A két színnév különböző asszociációi és változatos metaforikus háttere gyakran befolyásolja a használatát, ami érdekes nyelvészeti, fordítási és antropológiai szempontból is (Benczes Réka –Tóth-Czifra Erzsébet 2016: 60-65, Bálizs Beáta 2020: 45-57, Cs. Jónás 2018: 43-44).

Az állatszínnevek a szín által motivált szakkifejezéseknek speciális osztálya, amely az állatok vizuális tulajdonságait írja le. Ezek a szakszavak nem azonosak a színnevekkel, mert az egész állat színezete mellett színkeverékeket és mintázatokat is leírhatnak. Viszont az állatszínnevek a hagyományos színnevekhez hasonló módon gyakran használják BCT-t referenciapontként.

Az állatszínnevekkel kapcsolatos kifejezések a téma szempontjából egységes osztályt alkotnak, viszont bár az élőlények haj- vagy szőrszínét inkább vörösnek szokták hívni, léteznek piros színű állatok is. A kutatás célja a pirosnak és vörösnek hívott állatokat színük és fajtájuk alapján összehasonlítani, és a két színnév közötti választást befolyásoló tényezőket bemutatni. A fő kutatási kérdés az, hogy mennyire elterjedt a piros színnév használata az állatszínnevek világában, megfigyelhető-e valami árnyalatbeli különbség a vörös és a piros színű állatok között, illetve a piros szó használata korlátozódik-e konkrét állatcsoportokra (például a madarakra, a patás állatokra). Fontos kérdés az is, hogy az állatszínnevként való használat mennyire tükrözi a referált BCT másodlagos jelentéseit és a prototipikus példák asszociációit.

A kutatás során a háziasított és a prémes állatokra (róka, kutya, ló, szarvasmarha, galamb és macska) fókuszálok. A kutatási anyag forrásokként az állattenyésztési szakirodalmat, a tenyésztők internetes oldalakat és fajta sztenderdjüket használtam. Kvalitatív megközelítést alkalmazva összehasonlítom a piros és vörös állatszín példáit a leírt állatfajok keretében. Először a prototipikus vörös és piros színnév példákat kihasználva, a kettő színnév színskálát bemutató vizuális térképet készítettem. A térkép formája Színezet (Hue) és Világosság (Lightness) diagram. Ezt követően minden kutatott állatszínnev fényképes példáit a szín színessége, világossága és telítettsége szerint hasonlítom össze a megfelelő BCT színskálával. A hasonló színnevezések példáit összevetem egymással, a vörös és piros állatszínnevek vizuális térképét elkészítve. Az elemzés utolsó részében a BCT másodlagos és szimbolikus jelentéseit vizsgálom, ezeket összehasonlítom az állat kedvelt tulajdonságaival. Az eredményeket összehasonlítása alapján meghatározom, hogy a két alapszín használata közötti különbség a szín tulajdonságával kapcsolatos-e, vagy inkább konvencionálisnak tekinthető.

Hivatkozások

Bálizs Beáta 2020. Veres róka, vörös bársony, piros rózsza. A piros/vörös a magyar nyelvben és kultúrában. Pécs: PTE néprajz-kulturális antropologia tanszék – L'Harmattan kiadó

Benczes Réka –Tóth-Czifra Erzsébet 2016. Piros és vörös színneveink korpusza-lapú kognitív nyelvészeti vizsgálata: produktivitás, figurativitás és alap-színnevi státusz. Magyar Nyelvőr 140 (1): 51–71.

Berlin Brent – Kay Paul 1969. Basic Color Terms: Their Universality and Evolution Berkeley – Los Angeles: University of California Press

Cs. Jónás Erzsébet 2018. Interdizkurzivitás a színnevek fordításában In: Szerk.. Székely Gábor 2018. A szín és színnevek világa Budapest: Tinta Kiadó

Kovács-Sipos Bíbor Klára

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Írói személynévadás Vörösmarty Mihály Zalán futása című művében

Vörösmarty Mihály honfoglalási eposzát, a Zalán futását a magyarországi nemzeti romantika egyik meghatározó alkotásaként tartják számon. Előadásomban a mű írói névadását mutatom be a személynevek körében, melyeknek elemzése új információkkal bővítheti Vörösmarty írói munkamódszeréről, östörténeti felfogásáról és a mű keletkezéstörténetéről szerzett tudásunkat. Az eposz írói névadásának vizsgálata a 18–19. századi nemzeti névadási hullám kutatásába illeszkedik bele, ugyanis egy-egy keresztnév elterjedésében nagy szerepe volt a honfoglalásról szóló irodalmi műveknek.

Az eposz írói névadását a következő szempontok mentén vizsgálom: a névadás forrásai és módja, a magyar és nem magyar szereplők, valamint a férfi és női szereplők névadásának jellemzői. Az előadás foglalkozik továbbá a fennmaradt kéziratváltozatok és nyomtatott kiadások közötti számottevő változtatásokkal, amelyek a szereplők neveit érintik (pl. a bolgár szereplők neveinek magyarosítása, az egyik főszereplő nevének lecserélése). Ezen változtatások vizsgálatával további következtetéseket vonhatunk le a költő munkamódszerével kapcsolatban.

A mintegy háromszáz szereplőt mozgató eposz megírásakor Vörösmartynak számos, a honfoglalás korába jól illeszkedő, korfestő funkciót ellátó személynévre volt szüksége. Mint a legtöbb 19. században alkotó, honfoglalásról író szerző, Vörösmarty is történeti forrásokhoz fordult, hogy anyagot gyűjtsön művének cselekményéhez és a szereplők elnevezéséhez. A történeti forrásokból az eposzba átvett nevek egyik legjelentősebb forrása a – 18. század közepén újra felfedezett – *Gesta Hungarorum* volt. A történeti forrásokból átvett nevek mellett egy másik nagy csoportot alkotnak a Vörösmarty által változtatós módszerekkel létrehozott (pl. köznevekből, helynevekből alkotott) személynevek.

A magyar és nem magyar szereplők névanyaga többnyire elkülönül egymástól az eposzban. A magyarok nevei főként Anonymus gestájából származnak, míg Vörösmarty a görög, szláv és bolgár neveket többek között mitológiai történetekből, valaha élt filozófusok, művészek, politikusok névanyagából merítette, illetve helynevekből alkotta meg.

Az eposzban kevesebb női, mint férfi szereplő található, előbbiek névadása kapcsán azonban kiemelendő, hogy szinte kivétel nélkül a költő névalkotásait viselik. Ennek egyik lehetséges oka, hogy a történeti forrásokban elenyésző mennyiségű női név szerepel, ezért a költőnek szükségszerűen a saját fantáziájára kellett hagyatkoznia.

Hivatkozások

Farkas Tamás 2019. Történelemkonstruálás – névkonstruálás. A honfoglalás, illetve a korai magyar történelem személynevei és az utókor. Névtani Értesítő 41: 75–90.

Gere Zsolt 2013. A szebb idők. Vörösmarty epikus korszakának irodalomtörténeti kontextusai. Argumentum Kiadó, Budapest.

Horváth Károly – Martinkó András 1963. Jegyzetek. Zalán futása. In: Horváth Károly – Martinkó András szerk., Vörösmarty Mihály: Nagyobb epikai művek 1. Vörösmarty Mihály összes művei 4. Akadémiai Kiadó, Budapest. 328–551.

Trencsényi-Waldapfel Imre 1966. Jegyzetek a Zalán futásához. In: Uő., Humanizmus és nemzeti irodalom. Akadémiai Kiadó, Budapest. 170–196.

Nagy Dóra

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Vályi András alakja 260 év távlatából

Vályi András a XVIII. századi magyar művelődéstörténet egyik jeles, ám kevésbé ismert alakja, akinek öröksége mind a magyar mint idegen és mint környezeti nyelv oktatásának története, mind az anyanyelv-pedagógia szempontjából figyelemre méltó. Ő volt a Pesti Királyi Tudományegyetem 1791-ben megalakult magyar nyelv és irodalom tanszékének első tanára, ahol egyetemi tanári kinevezésével egyúttal oktatási tervet, tantervet is kellett készítenie a közép- és felsőoktatásban tanulók részére. A norma és a levél író (1789) címmel írta meg az első magyar levelezőkönyvet.

Vályi András egész életében elszántan és következetesen kiállt a magyar nyelv oktatása mellett, több tanulmányt is írt a magyar nyelv rendes és kötelező tantárgyként való bevezetésének szükségességéről. Kezdeményezésének nagy szerepe volt abban, hogy megszületett az 1792. évi VII. törvénycikk, amely kötelezővé tette a magyar tanszékek felállítását, a magyar tehát rendes tantárgy lett a közép- és felsőfokú oktatásban egyaránt. A törvény fontos állomás volt a magyar nyelv 1844-es, hivatalos státuszának elismertetésében.

Kutatásom középpontjában az 1792-ben megírt Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren, und zu lernen (A magyar nyelv gyakorlati tanításának és tanulásának alapvonalai erre a célra készített táblázattal) című nyelvkönyve áll, melyet magyarul tanuló német anyanyelvűeknek írt. Ez a könyv nemcsak magyar nyelvtanként, hanem módszertani kézikönyvként is megállta a helyét, így Vályi munkájára a magyarnyelv-oktatás első didaktikai könyveként is tekinthetünk (Éder 1999: 90). A Grundlinien (Alapvonalak) didaktikai szemlélete a szöveg- és szituációközpontú oktatásra épül, valamint hangsúlyozza az anyanyelvi környezet nyelvtanulásban betöltött fontosságát is, és az általa nyújtott lehetőségek kiaknázására buzdít. Kiváló pedagógiai érzékről árulkodik, hogy több nyelvtani egységnél épít az összevető nyelvtanítási szemléletre, kiemeli a magyar nyelv más nyelvekkel szembeni különlegességét (határozott-határozatlan ragozás) vagy egyszerűségét (nyelvtani nemek hiánya). Ezáltal egyúttal igyekszik eleget tenni annak a céljának is, hogy a magyar nyelv nehézségeiről szóló tévhiteket eloszlassa. Mindezt így summázza: „A fő szabályoknak ezekből a lehetőségig röviden vázolt alapvonalaiából tehát látható, mily egyszerű és könnyű, és milyen szép sajátságokkal és kiváló tulajdonságokkal bír a magyar nyelv.” (Vályi 1792)

Vályi András magyar (nyelv)tudomány és a magyar ifjúság sorsa iránti elhivatottsága ma is példaértékű. Legutóbb Éder Zoltán (1991) és Nádor Orsolya (2014) adott beható áttekintést életéről és műveiről. Előadásomban az idén 260 éve született tanárnak és tudósnek állítok emléket. A Grundlinien (Alapvonalak) nyelvoktatás-módszertani, kontrasztív tipológiai, művelődéstörténeti szempontú ismertetése mellett kitérek életművének fontosabb mozzanataira, valamint rövid kitekintést teszek korának történeti hátterére is. Kutatási eredményeim ismertetésekor érintek más, korabeli nyelvtanító könyvekkel (pl. Bél 1729, Adámi 1763) való összefüggéseket is.

Hivatkozások

Éder Zoltán 1991. Vályi András, a magyar nyelv tanára. ELTE. Budapest. (Dolgozatok a magyar mint idegen nyelv és a hungarológia köréből 21.) Újraközlés: Éder Zoltán 1999. Túl a Duna-tájon. Mundus Magyar Egyetemi Kiadó. Budapest. 86–96.

Nádor Orsolya 2014. Vályi András emlékezete. Anyanyelv-pedagógia, 7(4) o. n.
(<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=537>)

Vályi András 1992. Grundlinien die ungarische Sprache praktisch zu lehren und zu lernen: nebst einer hiezu eingerichteten Hilfstabelle. Pest.

Nagy György Virág

Újvidéki Egyetem

A szórványban élő vajdasági magyar óvodások beszédhangjainak elemzése

Jelen hangtani vizsgálat célja leírni a vajdasági magyar óvodások beszédhangjainak ejtismódját, azaz a magyar köznyelvi sztenderdhez képest eltérő artikulációt, amelyeknek okát a szerb nyelvi hatásnak tulajdonítjuk – fókuszban a palatális beszédhangok.

A cél az, hogy a szórványban és a tömbben élő vajdasági magyarság óvodás korosztályának a beszéd során használt beszédhangtartománya formális elemzést kapjon. Ez rávilágít a felnőtt beszélők fonémarendszerére is – feltehetőleg objektívabb képet ad róla, mintha az idősebb korosztályokkal történne a kutatás, hiszen a gyermekek nem módosítják az artikulációjukat a vizsgálati helyzet hatására. Az óvodás gyermekek beszédének vizsgálata így közvetve betekintést nyújthatna a családjuk és szűkebb környezetük fonémarendszerébe is. A kutatás célja, hogy kimutassa, milyen ejtismódbeli eltérések – variánsok – jelennek meg a szórványban és a tömbben élő vajdasági magyar gyermekek beszédében.

A vajdasági magyar nyelvjárások hangtani jelenségeit több kutatás is tárgyalja (pl. Kovács Rácz 2013, 2016, Penavin 1988), amelyek elsősorban hangtani makrojelenségeket mutatnak be. Bár ezek a munkák érintik az egyes fonémakülönbségeket, például a palatalizációt, ezek inkább tájnyelvi szóalakok szintjén történő eltéréseket írnak le, ahol bizonyos beszédhangokat palatálisra cserélnek (pl. térgyel a térdel helyett – Kovács Rácz, 2016).

A kutatás három fő módszert alkalmaz az artikuláció pontos vizsgálatára. Elsőként a szülői anamnesztikus kérdőív segítségével feltérképezzük a gyermekek nyelvi környezetét és nyelvi fejlődésüket befolyásoló tényezőket, így pontosabb következtetéseket vonhatunk le beszédük szociolingvisztikai háttértényezőiről. Ezt követi a gyermekekkel készített interjú, amely során hangfelvételek készülnek, lehetővé téve az artikulációs minták közvetlen megfigyelését.

Végül, a Praat-program alkalmazása lehetőséget ad a hangfelvételen rögzített beszédhangok precíz fonetikai elemzésére. Ez elengedhetetlen a beszédhangok pontos jellemzőinek azonosításához és a homogén magyar nyelvi közegben nevelkedett kontrollcsoport beszédhangjainak karakterisztikájához viszonyított eltérések feltárásához.

A módszerek kombinációja biztosítja a kutatás megbízhatóságát és átfogó eredményeit, melyek hozzájárulnak a vajdasági magyar gyermekek nyelvhasználatának, fonetikai jellemzőinek jobb megértéséhez.

Nagy Kinga

Eötvös Loránd Tudományegyetem

A névszók többes számának használata a magyar mint idegen nyelvben egy kérdőíves vizsgálat tükrében

Kutatásom az extenzív olvasásnak a magyar mint idegen nyelvi oktatásában betöltött szerepét vizsgálja, jelen előadás ennek módszertani lépéseit kívánja bemutatni, egy jógyakorlaton keresztül.

Az olvasási készség fejlesztésére irányuló kutatások megállapították, hogy fejlesztésének az extenzív olvasás az egyik leghatékonyabb eszköze: az intenzív olvasással szemben sokkal folyékonyabban, gyorsabban és többet lehet így olvasni (Day – Bamford 1998).

Az extenzív olvasás fejlesztésére jó lehetőséget nyújtanak az egyszerűsített olvasmányok. Az angolt és németet tanulók számára számtalan ilyen jellegű olvasmány született, minden nyelvi szinten lévő és minden életkorú érdeklődő találhat magának olvasnivalót, de a franciául, olaszul, és spanyolul tanulók számára is készülnek ilyen jellegű szövegek. Az extenzív olvasás hasznosságát emellett nemzetközi kutatások is alátámasztották (Day – Bamford 1998, Kirchhoff 2009, Feld-Knapp – Perge 2019). A magyar mint idegen nyelvet tanulók számára azonban meglehetősen szűkös a kínálat, annak ellenére, hogy az olvasás nyelvtanulásban betöltött szerepe már a kezdeti nyelvoktatói módszerekben is bizonyította létjogosultságát (Bárdos 2005).

Jelen kutatás aktualitását az adja, hogy még nem született átfogó, a magyar mint idegen nyelv oktatását támogató munka a témában, ezért szükséges lenne egy olyan módszertani háttér megalkotása, amilyen fellelhető az idegennyelvű olvasmányoknál. Célom, hogy a módszertan megalkotása után, mérhetővé váljon, hogy az egyszerűsített olvasmányok a magyar mint idegen nyelv esetében hogyan, mely területeken segítik a nyelvtanulást és -oktatást.

Előadásomban Mikszáth Kálmán Bede Anna tartozása című novellájának B1-es nyelvi szintre történő egyszerűsítését mutatom be, a nemzetközi szakirodalmak figyelembevételével (Collins 2012, Dawson 1999). A kutatások szerint három fontos szempontot szükséges figyelembe venni: a történet bonyolultsága mellett, a grammatikai és a lexikai szelekció módszerével érdemes ezeket a szövegeket egyszerűsíteni (Bárdos 2000). A szöveg egyszerűsítésének lépései mellett, a szöveghez kapcsolódó olvasás előtti, illetve olvasás utáni feladatsort is ismertetek. Az olvasás előtti feladatok célja a szükséges lexika előtanítása, míg az olvasás utáni feladatsor szerepe a szöveg megértésének ellenőrzése.

A szöveg egyszerűsítésének elkészítése után, egy 11. évfolyamos csoportban tervezem tesztelni a gyakorlatokat: szeretném megvizsgálni, hogy az adaptált novella mennyire alkalmazható extenzív olvasásra, milyen nehézségekkel, korlátokkal szembesülhetünk a feladatmegoldás során, valamint felmérni, hogyan segíthetik ezek a gyakorlatok a tanulókat nyelvi készségeik fejlesztésében.

Hivatkozások

Bárdos Jenő 2000. Az idegen nyelvek tanításának elméleti alapjai és gyakorlata. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Bárdos Jenő 2005. Élő nyelvtanítás-történet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

Borsos Levente 2014. Az extenzív olvasás a magyar mint idegen nyelv tanításában és tanulásában. THL2 A magyar nyelv és kultúra tanításának szakfolyóirata 1: 61-68.

Collins, Anne 2012. How to Write a Graded Reader and Graded Reader Activities. https://er-central.com/wp-content/uploads/2012/10/Macmillan_How-to-Write-a-Graded2.pdf (Letöltés dátuma: 2024. 08. 30.)

Day, Richard – Bamford, Julian 1998. Extensive Reading in the Second Language Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.

Dawson, Nick, 1999. Penguin Readers Teacher's Guide to Using Graded Readers. Longman ELT. <https://erfoundation.org/wordpress/wp-content/uploads/2021/03/PRTGUsingGradedReaders.pdf> (Letöltés dátuma: 2024. 08. 30.)

Feld-Knapp Ilona – Perge Gabriella 2019. Az élményszerű olvasás módszertani koncepció jelentősége az idegennyelv-oktatásban egy nemzetközi projekt tanulságai alapján. Modern Nyelvoktatás 25: 2.

Kirchhoff, Petra 2009. Extensives Lesen in der Unterstufe des Gymnasiums. ForumSprache 2: 105-122.

Nemesi Zsófia

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Többnyelvű nyelvhasználat és nyelvi játékok egy transzkulturális gyakorlóközösségben – Egy digitális etnográfiai perspektíva

A doktori kutatásom fókuszában magyar és nemzetközi K-pop (koreai popzene) rajongók többnyelvű nyelvhasználatának részvételi szociolingvisztikai módszerekkel történő vizsgálata áll. Többek között arra keresem a választ, hogy a rajongói identitás milyen szerepet játszik az informális nyelvtanulás motivációjában, illetve hogy a többnyelvűség milyen módon jelenik meg egy online perszóna kialakításában és reprezentációjában. A kutatás beilleszkedik a Koreai Hullám (Hallyu) transznacionális jelenség kontextusába, mely az elmúlt évtizedben felerősítette Dél-Koreai szerepét a globális kulturális piacon, ezzel együtt pedig növelte a koreai nyelv iránti nemzetközi érdeklődést (Nam, 2013; Oh & Park, 2012; Lee, 2018). A digitális etnográfia módszertanjának alkalmazásával a rajongók képlékeny többnyelvű repertoárjának működését térképezem fel. A többnyelvű nyelvi gyakorlatokat és azok mögöttes ideológiáit különböző platformokon posztolt írásos megnyilvánulások közeli olvasatán keresztül illetve narratív interjúk segítségével vizsgálom. A rajongókat a közös érdeklődés gyakorlóközösséggé formálja (Wenger, 1998); ez az, ami segít nekik közös célok kialakításában, új képességek elsajátításában és biztonságos teret kínál a kreatív kísérletezésre. Ezek mentén a kutatásom kitér a rajongói közösségben megjelenő többnyelvű nyelvi játékok és a nyelvi kreativitás témakörére is (Cook, 2000; Forgács, 2005; Cs. Jónás, 2013; Benő, 2016; Szűts, 2016). A kutatás célja hogy feltárja, hogyan navigálnak a rajongók a többnyelvű digitális terekben, párhuzamot vonva más transznacionális rajongói közösségekkel. Megvizsgálom, hogy a K-pop és egyéb koreai kulturális termékek fogyasztása és az ezen tartalmakkal való kreatív, játékos interakció miként szolgál az informális nyelvi és kulturális tanulás eszközeként. A magyar és a nemzetközi közösségeket összehasonlítva a többnyelvű digitális kommunikációs gyakorlatok (CMC) specifikus aspektusaira fókuszálok (Cutler & Røyneland 2018), ezáltal részleteiben térképezem fel a nyelv, a kultúra és a technológia összefonódását a huszonegyedik században.

Papp Ibolya

Eötvös Loránd Tudományegyetem

Hasonlóságok és különbözőségek a beszédfeldolgozásban óvodásoknál

A beszédfeldolgozás folyamataival foglalkozó kutatások eredményei különböző mértékű elmaradást mutatnak a gyermekek teljesítményében (Gósy/szerk./2007). Szántó (2016) kutatásában a tipikus fejlődésű gyermekek beszédpercepciósi teljesítményét, valamint a fejlesztés hatását mutatta be. Vakula (2020) 5-7 éves korúak beszédpercepciósi működését vizsgálta az óvoda-iskola átmenet időszakában.

Az óvodai és az iskolai életkorban szükséges a gyermekek beszédpercepciósi folyamatának megismerése, mert ez a mechanizmus rejtetten működik (Gósy 2005), zavarai az iskolai teljesítményben tanulási nehézségeket okozhatnak.

Kutatásomban két óvoda összes 3;4-5;2 éves gyermekének a beszédfeldolgozási folyamatait és grammatikai fejlettségét vizsgáltam öt korcsoportban. A kutatásban 46 magyar anyanyelvű ép értelmű, ép halló gyermek vett részt.

Célom a beszédfeldolgozási teljesítménynek, a nyelvtani szerkezetek megértésének és használatának, valamint ezek összefüggéseinek a feltárása volt.

Három hipotézist állítottam fel: a vizsgált gyermekek (i) beszédpercepciósi teljesítménye változó mértékben elmarad az adott életkori értékektől, (ii) nyelvtani kompetenciája nagy eltéréseket fog mutatni a sztenderd értékekhez képest, (iii) a nyelvtani szerkezetek megfelelő használata megközelíti az életkori szintet.

Módszerként a sztenderdizált GMP-diagnosztika 17 tesztjét és a sztenderdizált TROG-H tesztet alkalmaztam. A nyelvtani szerkezetek használatának feltérképezésére a Csányi-féle grammatikai tesztet használtam (Csányi, 2017).

A tesztekben egy gyermek esetében 248 adatot kaptam, összesen 11408 adatot dolgoztam fel.

Az eredmények igazolták a hipotéziseket. A gyermekek beszédészlelése és beszédmegértése valamennyi korcsoportban kis, illetve közepes mértékben elmarad az életkorában elvárható szinttől, a vizsgált folyamattól függően. Néhány esetben súlyos elmaradást tapasztaltam. Minden életkorban a fonológiai észlelési folyamatok a leggyengébbek. A beszédészlelés és a beszédmegértés működése 3-4 éves kor között hasonló, ugrásszerű fejlődést az 5 éveseknél figyelhetünk meg. A nyelvtani megértés vizsgálatában a kísérleti személyek mindössze 17%-a érte el vagy haladta meg az elvárható szintet. A beszédfeldolgozási folyamatok ezeknél a gyerekeknél is elmaradást mutattak. A nyelvtani szerkezetek helyes használata három korcsoportban gyengébb, mint a nyelvtani szerkezetek megértése (3;6-4;11 év), ezek az eredmények ellentmondtak a feltételezésnek. A nyelvtani kompetenciák fejlődése 5 éves korban szintén ugrásszerűen megnő.

Az eredmények felhívják a figyelmet a célzott tesztelés, valamint a fejlesztés szükségességére az óvodáskorúak csoportjaiban.

Hivatkozások

Csányi Yvonne 2017. Három új nyelvi teszt. Gyógypedagógiai szemle, 2017/1. 74-78.

Gósy Mária 2005. Pszicholingvisztika. Osiris Kiadó, Budapest.

Gósy Mária (szerk.) 2007. Beszédészlelési és beszédmegértési zavarok az anyanyelv-elsajátításban. Nikol Kkt, Budapest.

Szántó Anna 2017. Beszédfeldolgozási folyamatok változásai a fejlesztés függvényében. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Vakula Tímea 2020. A beszédprodukción és a beszédpercepció fejlődése 5-7 éves korban. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.

Reviczki Petra

Debreceni Egyetem

Motiváció a német mint idegennyelv-oktatásban

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH 2023) adatai alapján a németet tanulók száma fokozatosan csökken. Megfogalmazódig a kérdés, hogy a mai modern módszertani és pedagógiai eszköztár segítségével mivel növelhetjük a motivációt a diákoknál a német mint idegennyelv tanulása során.

A kutatásomban a következő kérdésekre összpontosítok:

milyen módszerrel fokozható a motiváció a német nyelv tanulását illetően

milyen eszközökkel igyekeznek a tanárok a motivációt megteremteni és fenntartani

A nyelvtanulási motiváció témakörével kapcsolatban az előadásomon Csizér Kata, Dörnyei Zoltán és Szabó Fruzsina munkásságát szeretném kiemelni, akik különböző motiváló tényezőket vizsgáltak nyelvtanuláskor.

A kutatás célja részletesen bemutatni a német mint második idegen nyelvhez való viszonyulást a középiskolás diákok és DaF (Deutsch als Fremdsprache) tanárok körében, kiemelt tekintet fordítva a motiváció különböző aspektusaira. Az előadásomon kiemelem, hogyan lehet a motivációt megteremteni és fenntartani, milyen eszközökkel és technikákkal lehet a diákokat a német nyelv tanulására ösztönözni.

Az előadásomat nagyobb egységekre osztom. Az első részben egy elméleti áttekintést kerül bemutatásra a motiváció témájához kapcsolódó főbb fogalmi és háttérinformációk ismertetése keretén belül. Kutatásom kiinduló pontjai Dörnyei Zoltán munkásságához kötődnek.

A következő szakaszban ismertetem az empirikus kutatásom eredményeit, ahol 100 németet tanuló középiskolás diák és 50 DaF-tanár véleményét elemeztem. A kutatás eredményeit diagrammok segítségével szemléltetem. A motiváció feltérképezéséhez tanári és tanulói online kérdőíveket készítettem. A kutatásom nem egy adott régiót foglal magába, hanem a kérdőívek országos szinten lettek elküldve.

Az előadásom záró részében egy általam összeállított feladatsort prezentálok, aminél figyelembe vettem a kutatásomból kinyert adatokat és megállapításokat. Ez a komplex feladatsor kerül részletes bemutatásra, ami egyaránt fejleszti a receptív és produktív nyelvi kompetenciákat.

Hivatkozások

Dörnyei, Z. (2009): Motivational Strategies in the Classroom. Cambridge: Cambridge University Press.

Isigüzel, B. (2011): Die Motivation: das Hormon des Fremdsprachenunterrichts. Mersin University Journal of the Faculty of Education, Vol. 7, Issue 1, June 2011, pp. 29-41. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/160828> [Letöltés ideje: 2023. 12.15]

Kerettanterv a gimnáziumok 9-12. évfolyama számára: https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat/kerettanterv_gimn_9_12_evf. [Megtekintés ideje: 2024. 02.01] Központi Statisztikai Hivatal. (2023): Idegen nyelvet tanulók a középfokú iskolákban. https://www.ksh.hu/stadat_files/okt/hu/okto016.html [Megtekintés ideje: 2024. 01.31]

Meiszer-Győri K. (2015). Beste Freunde 2. Deutsch für Jugendliche. Hueber Verlag GmbH & Co. KG, München

Solmecke, G. (Hg.) (1983): Motivation und Motivieren im Fremdsprachunterricht. Paderborn: Schöningh.

Szalatyán Erzsébet

Debreceni Egyetem

Névkontinuitás-vizsgálatok Máriapócs helyneveinek körében

A Névrendszertani vizsgálatok a Nyírbátori járásban címet viselő kutatásom tárgya a Nyírbátori járás településeinek, azaz Bátorliget, Encsencs, Kisléta, Máriapócs, Nyírbátor, Nyírbéltek, Nyírbogát, Nyírcsászári, Nyínderzs, Nyírgelse, Nyírgyulaj, Nyírlugos, Nyírmihálydi, Nyírpilis, Nyírvasvári, Ömböly, Penészlek, Piricse, Pócspetri és Terem település helyneveinek összegyűjtése és a feltárt jelenkori és történeti névkinccs átfogó nyelvi elemzése. Kutatási tervem kiválóan illeszkedik a Magyar Nemzeti Helynévtár Program irányvonalához, melynek célkitűzéséről és tudományos jelentőségéről Hoffmann István az akadémiai nemzeti program indulásakor adott számot (2022). E program módszertani iránymutatását a Bevezetés a helynévkutatásba című tananyag foglalja össze (E. Nagy – Szilágyi-Varga – Kis 2022).

A konferencián bemutatott előadásban a járás egyik rendkívüli kulturális jelentőséggel bíró településének, Máriapócsnak a helynévkészletét vonom vizsgálat alá. Az esettanulmány szorosan kapcsolódik az E. Nagy Katalin által lefektetett módszertani támpontokhoz (2023: 597–605), melyeket a szerző egy nemrég megjelent írásában egy konkrét kontinuitásvizsgálattal részletesen bemutatott. Előadásom első egységében röviden ismertetem a település történeti, demográfiai, természetföldrajzi körülményeit, hiszen mindezek ismerete elengedhetetlennek bizonyul a sikeres kontinuitásvizsgálathoz. Ezen körülmények ugyanis alapjaiban határozzák meg az ott élőknek a helynevekhez való viszonyát (E. Nagy 2023: 599).

Ezt követően a második egységben a helynévkinccs összegyűjtésének lépéseit körvonalazom, melynek legfontosabb kezdeti első lépése – a hely- és népességtörténeti vonatkozások feltárása után – az élőnyelvi interjúk lefolytatása (E. Nagy 2023: 22). A munkám során a korábbi kutatók iránymutatásához és a funkcionális nyelvelméleti keretrendszerhez keretéhez igazodva a valós nyelvhasználatból származó nyelvi adatokra támaszkodom (Ladányi-Tolcsvai Nagy 2008: 23, Hoffmann–Rácz–Tóth 2018: 160), mely adatokhoz helybeli lakosokkal lefolytatott félig strukturált interjúk keretében jutok hozzá (E. Nagy 2023: 22).

A település helyneveinek történeti adatfeltárására is sort kerítettem (történeti földrajzok, újabb kori térképes források, egyéb források használata stb.), a rendelkezésemre álló források köréből pedig kiemelem az 1987-ben napvilágot látott A Nyírbátori járás földrajzi nevei c. kötetet (Jakab László–Kálnási Árpád szerk.), ugyanis ez a csaknem négy évtizede feltárt anyag teszi lehetővé azt, hogy előadásom utolsó egységében beszámolhassak a máriapócsi lokális helynévkészlet változásáról, vizsgálatom eredményéről. Ezen összevető vizsgálat elméleti keretét a Hoffmann István-féle helynévelemzési modell adja (Hoffmann 2007).

Hivatkozások

Hoffmann István 2007. Helynevek nyelvi elemzése. Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 67. Tinta Kiadó, Budapest.

Hoffmann István 2022. Elindult a Magyar Nemzeti Helynévtár Program. Névtani Értesítő 44: 125–129. DOI: <https://doi.org/10.29178/NevtErt.2022.9>

Hoffmann István – Rácz Anita – Tóth Valéria 2018. Régi magyar helynévadás. A korai ómagyar kor helynevei mint a magyar nyelvtörténet forrásai. Gondolat Kiadó, Budapest.

Jakab László – Kálnási Árpád 1987. A nyírbátori járás földrajzi nevei. Szabolcs-Szatmár megye földrajzi nevei 3. Báthori István Múzeum kiadványai. Nyírbátori Városi Tanács, Nyírbátor.

Ladányi Mária – Tolcsvai Nagy Gábor 2008. Funkcionális nyelvészet. In: Tolcsvai Nagy Gábor szerk., Általános Nyelvészeti Tanulmányok 22. Tanulmányos a funkcionális nyelvészet köréből. Akadémiai Kiadó, Budapest. 17–58.

E. Nagy Katalin 2021. Empíria és teória a helynév-szociológiában. A Magyar Névtár Archivum Kiadványai 53. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.

E. Nagy Katalin 2023. Szempontok a mikrotoponimák kontinuitásának vizsgálatához. Magyar Nyelvjárások 61: 597–605. DOI: [10.30790/mnyj/2023/45](https://doi.org/10.30790/mnyj/2023/45)

E. Nagy Katalin – Szilágyi-Varga Zsuzsa – Kis Tamás 2022. Bevezetés a helynévkutatásba. Online tananyag. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen.